

JERZY JACYSZYN

ORCID: 0000-0003-1732-7678

Uniwersytet Wrocławski (em. prof.)

jerzy.jacyszyn@interia.pl

Wolne zawody w przyszłości

Abstrakt: Nikt nie jest w stanie powiedzieć, jak będzie wyglądało wykonywanie wolnego zawodu w odległych czasach, kto będzie zaliczany do grupy osób wykonujących wolne zawody, jakie nowe profesje się pojawią, a jakie znikną. Dlatego tak ważne jest, by zastanowić nad przyszłością osób wykonujących wolne zawody.

Słowa kluczowe: wolne zawody, nowe wolne zawody, przyszłość.

O ile przeszłość wolnych zawodów jest stosunkowo dobrze znana¹, o tyle przyszłość tych profesji wydaje się nieco enigmatyczna. Nikt nie jest bowiem w stanie powiedzieć, jak będzie wyglądało wykonywanie wolnego zawodu w odległych czasach, kto będzie zaliczany do grupy osób wykonujących wolny zawód, jakie nowe profesje się pojawią, a jakie znikną. Jak można przewidywać, wiele tradycyjnych zawodów straci rację bytu z powodu braku zainteresowania nimi ze strony klientów. Trzeba też podkreślić, że zjawisko powstawania nowych zawodów jest nieodwracalnie związane ze schyłkiem lub zanikaniem bądź przekształcaniem niektórych obecnych profesji. Jedno wydaje się oczywiste — na znaczeniu będą traciły zawody, w których wymagana jest jedynie siła fizyczna. Ta specyfika pracy nie jest jednak znana osobom wykonującym wolne zawody, opierające się na specjalistycznym wykształceniu, intelekcie oraz wysokich kompetencjach.

Taki proces będzie się odbywał w najważniejszych sektorach gospodarczych: od sztuki po opiekę medyczną, i często będzie równoważony przez tworzenie nowych miejsc pracy. Świat się zmienia. Zawody, które gwarantowały dobrobyt,

¹ Szerzej na temat historii wolnych zawodów zob. *Zawody zaufania publicznego, zawody regulowane oraz wolne zawody. Geneza, funkcjonowanie, aktualne problemy. Opracowania tematyczne*, OT-624, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, listopad 2013.

spokój i pracę, powoli znikają z rynku. Niekiedy nazw przyszłych zawodów jeszcze nie znamy. Łatwiej określić branże, w której się pojawią, niż konkretnie nazwać profesję. Można też w przybliżeniu określać kompetencje i specjalności, do jakich zawody w przyszłości będą oczekiwane społecznie i gospodarczo. Nie to jest jednak ważne; istotne jest, że proces transformacji zawodów trwa i w dużej mierze dotyczy też osób wykonujących wolne zawody.

Czy o wolnych zawodach można mówić, że są to zawody przyszłości? W pewnym sensie na pewno tak, ale też nie do końca, gdyż one aktualnie istnieją. Natomiast „zawody przyszłości” to takie, które według prognoz pojawią się niebawem na rynku lub powoli się już na nim umiejscawiają.

Według prognoz niektóre wolne zawody będą znikać, takie jak na przykład księgowy, doradca podatkowy czy makler giełdowy. Ich miejsce zajmą komputery i określone systemy zaprogramowane przez specjalistów i informatyków. Choć według raportu Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych, w którym wymienione są zawody przyszłości 2020 roku, za pięć lat branża finansowa będzie zatrudniać o 43% więcej osób, niż było to w 2012 roku². Poszukiwani będą: doradcy kredytowi i inwestycyjni, analitycy kredytowi i inwestycyjni, księgowi i sprzedawcy produktów finansowych. W dużej mierze popyt na te zawody jest podyktowany zapotrzebowaniem gospodarczym, które w miarę upływu lat się zmienia.

Lista nowych zawodów, jakie kształtują się współcześnie, jest długa. Według prognoz w ciągu najbliższych dziesięciu lat ma powstać około 300 zawodów, które wygenerują nowoczesna gospodarka oraz potrzeby społeczne. Proces kształtowania się tych zawodów jest już obecnie dostrzegalny. Trwają też transformacje w grupie wolnych zawodów, wśród których następuje wyraźna specjalizacja, pogłębianie wiedzy i umiejętności. Pojawia się zatem pytanie, czy jesteśmy do tego przygotowani, czy nastąpił proces nowego kształcenia specjalistów wykonujących wolny zawód, czy wdrażane są nowe technologie i informatyzacja wykonawców wolnego zawodu. Musimy przy tym pamiętać, że regulacje prawne mogą skutecznie blokować nowe rozwiązania techniczne, nawet jeżeli są one opłacalne pod kątem ekonomicznym.

Mówiąc o zawodach przyszłości, często słowo „zawód” zastępuje się zestawem różnych kompetencji niezbędnych do ich wykonywania. Sugeruje to, że zmienia się tradycyjne pojmowanie zawodu na rzecz zestawu umiejętności o różnym charakterze. Niekiedy podkreśla się, że chodzi o tak zwane miękkie umiejętności na oznaczenie takich kwalifikacji, które mogą być łączone z innymi kompetencjami. Zawody przyszłości to takie profesje, które za pięć czy piętnaście lat staną się niezwykle popularne na rynku. Są one związane z obsługą komputerów, sztuczną inteligencją i nawigowaniem po wirtualnym świecie. Warto zatem postawić pytanie, czy wolne zawody są do tego przygotowane, czy

² Zob. <https://www.wsb.pl/poznaj-wsb/dzielimy-sie-wiedza/jakie-studia-wybrac> (dostęp: 1.03.2022).

rozwijają się zgodnie z obecnymi trendami, czy znajdą swoje miejsce w zbliżających się czasach.

Już teraz wykaz wolnych zawodów jest w pewnym stopniu prawnie limitowany przepisami prawa, które na przykład w art. 88 kodeksu spółek handlowych (dalej: k.s.h.)³ wymieniają, kto może być osobą uprawnioną do wykonywania następujących zawodów: adwokata⁴, aptekarza⁵, architekta, inżyniera budownictwa⁶, biegłego rewidenta⁷, brokera ubezpieczeniowego⁸, doradcy podatkowego⁹, maklera papierów wartościowych¹⁰, doradcy inwestycyjnego, księgowego¹¹, lekarza, lekarza dentystry¹², lekarza weterynarii¹³, notariusza¹⁴, pielęgniarki, położnej¹⁵, radcy prawnego¹⁶, rzecznika patentowego¹⁷, rzeczoznawcy majątkowego¹⁸ i tłumacza przysięgłego¹⁹. Katalog ten nie jest zamknięty, gdyż wykonywanie

³ Ustawa z dnia 15 września 2000 roku Kodeks spółek handlowych (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz.1030 ze zm.).

⁴ Ustawa z dnia 26 maja 1982 roku o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1513 ze zm.).

⁵ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1991 roku o izbach aptekarskich (tekst jedn. Dz.U. 2019 r. poz. 1419).

⁶ Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 roku o samorządzie zawodowym architektów oraz inżynierów budownictwa (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1117).

⁷ Ustawa z dnia 11 maja 2017 roku o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1421 ze zm.).

⁸ Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 roku o dystrybucji ubezpieczeń (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1881).

⁹ Ustawa z dnia 5 lipca 1996 roku o doradztwie podatkowym (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 283 ze zm.).

¹⁰ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 2286 ze zm.).

¹¹ Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 351 ze zm.).

¹² Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 roku o zawodach lekarza i lekarza dentystry (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 537 ze zm.).

¹³ Ustawa z dnia 21 grudnia 1990 roku o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1140 ze zm.).

¹⁴ Ustawa z dnia 14 lutego 1991 roku — Prawo o notariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 540 ze zm.).

¹⁵ Ustawa z dnia 15 lipca 2011 roku o zawodzie pielęgniarki i położnej (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 576 ze zm.).

¹⁶ Ustawa z dnia 16 lipca 1982 roku o radcach prawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 2115 ze zm.).

¹⁷ Ustawa z dnia 11 kwietnia 2001 roku o rzecznikach patentowych (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1861 ze zm.).

¹⁸ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 2204 ze zm.).

¹⁹ Ustawa z dnia 25 listopada 2004 roku o tłumaczu przysięgłym (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1326 ze zm.).

wolnego zawodu w spółce partnerskiej²⁰ może być uzależnione od spełnienia dodatkowych wymagań przewidzianych w odrębnej ustawie (art. 87 § 2 k.s.h.).

Przewidywane rozwinięcie tego katalogu rzeczywiście nastąpiło — pojawiła się ustawa o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym²¹, ta grupa zawodowa została zakwalifikowana do osób wykonujących wolne zawody. Wkrótce do osób wykonujących wolne zawody dołączyli fizjoterapeuci²². Do wolnych zawodów standardowo zalicza się także grafików i fotografików. Jest też wiele innych zawodów, które aspirują do grupy wolnych, na przykład dziennikarze. Trwają ponadto prace legislacyjne odnoszące się do artystów.

Zgodnie z nowym brzmieniem (od 1 stycznia 2022 roku) art. 4 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 20 listopada 1998 roku o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne²³, wprowadzonym przez ustawę z dnia 29 października 2021 roku o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw²⁴, wolny zawód oznacza:

pozarolniczą działalność gospodarczą wykonywaną osobiście przez tłumaczy, adwokatów, notariuszy, radców prawnych, biegłych rewidentów, księgowych, agentów ubezpieczeniowych, agentów oferujących ubezpieczenia uzupełniające, brokerów reasekuracyjnych, brokerów ubezpieczeniowych, doradców podatkowych, doradców restrukturyzacyjnych, maklerów papierów wartościowych, doradców inwestycyjnych, agentów firm inwestycyjnych oraz rzeczników patentowych, z tym że za osobiste wykonywanie wolnego zawodu uważa się wykonywanie działalności bez zatrudniania na podstawie umów o pracę, umów zlecenia, umów o dzieło oraz innych umów o podobnym charakterze osób, które wykonują czynności związane z istotą danego zawodu.

²⁰ M. Aslanowicz, *Spółka partnerska*, Warszawa 2004; J. Jacyszyn, S. Krześ, E. Marszałkowska-Krześ, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2001; J. Jacyszyn, *Spółka partnerska według przepisów ustawy Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Bielsko-Biała 2000; A. Kidyba, *Handlowe spółki osobowe*, Warszawa 2013; *idem*, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2015; *Prawo spółek handlowych*, red. A. Koch, J. Napierała, Warszawa 2015; E.J. Krześniak, *Spółka partnerska w systemie prawa niemieckiego i prawa amerykańskiego*, Kraków 2003; *idem*, *Spółka partnerska ze szczególnym uwzględnieniem spółek adwokatów i radców prawnych*, Kraków 2002; E.J. Krześniak, J. Jacyszyn, [w:] *Meritum. Prawo spółek*, t. 1, red. A. Kidyba, Warszawa 2020, s. 651 n.; P. Matysiak, *Odpowiedzialność za zobowiązania spółki partnerskiej*, Warszawa 2015; *Prawo handlowe*, red. M. Modrzejewska, J. Okolski, Warszawa 2015; D. Nowak, *Wadliwa spółka partnerska*, Warszawa 2010; U. Promińska, *Spółka partnerska*, red. A. Kidyba, Warszawa 2013; S. Sołtyński, *Kodeks spółek handlowych (podstawowe założenia)*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 11; S. Sołtyński *et al.*, *Kodeks spółek handlowych*, t. 1. *Komentarz do art. 1–150*, Warszawa 2012; *System Prawa Prywatnego*, t. 16. *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2016.

²¹ Ustawa z dnia 8 czerwca 2001 roku o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1026).

²² Ustawa z dnia 25 września 2015 roku o zawodzie fizjoterapeuty (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 952 ze zm.).

²³ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1993 ze zm.

²⁴ Dz.U. z 2021 r. poz. 1993 ze zm.

Skoro ustawodawca dość szeroko ujmuje grupę osób wykonujących wolne zawody, to może warto się zastanowić, czy mają one przed sobą jakąś przyszłość, czy też wolne zawody to swoistego rodzaju *mit*²⁵ bądź *anachronizm*²⁶, niemający racji bytu we współczesnym świecie. Już teraz słyszy się opinie, że wolny zawód to profesja z ubiegłej epoki, której czas minął, zwłaszcza że do tej pory nie doczekał się w naszym systemie prawnym definicji normatywnej²⁷. Tak jak gdyby ustawodawcy nie zależało, aby jego wyraźny kształt prawny był w miarę jednoznacznie określony w postaci normy prawnej. Co więcej, formułowane są opinie, że termin ten jest potocznie zrozumiały i nie ma potrzeby, by tworzyć definicję prawną wolnego zawodu.

Trzeba przyznać, że opisanie takiego terminu prawnego nie jest zabiegiem prostym, na co od lat wskazuje doktryna prawna²⁸ wspierania orzecznictwem sądowym²⁹. Najczęściej uważa się, że pojęcie wolnego zawodu używane w języku prawnym i prawniczym oraz w praktyce gospodarczej nie ma definicji normatywnej, która identyfikowałaby wyczerpująco niektóre zawody. Poważną barierą są cechy, jakie charakteryzują osoby wykonujące wolne zawody, które — zgrupowane w formie listy — są stosunkowo liczne, a każda z nich wymaga odrębnego ustosunkowania się doń. Gdyby przytoczyć tylko te podstawowe, byłyby to:

1. kwalifikowane, szczególne wykształcenie;
2. osobiste wykonywanie zawodu;
3. niezależność zawodowa — jest ona rozumiana jako brak jakichkolwiek ingerencji w tok działań związanych z wykonywaniem zawodu, w metody tych działań, prawnie nieskrepowane wykonywanie zawodu; chodzi o uniezależnienie się zarówno od administracji publicznej, jak i od osoby kierującej firmą prywatnie;
4. etos i misja wykonywania zawodu;
5. sposób i stan zorganizowania — dotyczy to właściwego wyposażenia miejsca wykonywania czynności, których wyrazem jest na przykład kancelaria, biuro, gabinet czy pracownia; miejsca te powinny być odpowiednio oznaczone i udostępnione klientom;
6. etyka zawodowa;

²⁵ A. Kidyba, *Wolny zawód w Kodeksie spółek handlowych. Prawda czy mit?*, „Rejent” 2014, numer specjalny.

²⁶ J. Jacyszyn, „*Wolny zawód*” — *anachronizm czy istotne pojęcie prawne*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015, nr 11, s. 14 n.

²⁷ J. Jacyszyn, *Czy potrzebna jest definicja normatywna wolnego zawodu*, „Rejent” 2014, numer specjalny, s. 130 n.

²⁸ J. Jacyszyn, [w:] *Meritum. Prawo spółek*, t. 1, s. 571 n.; M. Szydło, *Nabywanie uprawnień do wykonywania wolnych zawodów*, „Państwo i Prawo” 2002, nr 7, s. 51 n.; *idem*, *Osoby wykonujące wolne zawody prawnicze jako przedsiębiorcy*, „Prawo Spółek” 2004, nr 2, s. 17 n.

²⁹ Zob. np. wyrok NSA w Warszawie z dnia 2 lipca 2009 roku, sygn. IFSK 876/08, LEX nr 607695: „Wniesienie tytułem wkładu świadczenia, do jakiego wspólnicy się zobowiązują, a więc wykonywania w ramach spółki partnerskiej wolnego zawodu doradcy podatkowego, nie może być zarazem przedmiotem świadczenia przez partnerów usług na rzecz spółki”.

7. wynagrodzenie osób wykonujących wolny zawód ma odmienny charakter od typowej zapłaty, niekiedy to wynagrodzenie zamieszczone jest w odpowiednich taryfach wydawanych przez organ administracji rządowej (na przykład taryfa opłat za czynności notarialne);

8. tajemnica zawodowa;

9. specyficzna odpowiedzialność cywilna, a także porządkowa czy korporacyjna;

10. obowiązkowa przynależność do samorządu zawodowego;

11. regulacja prawna, co sprawia, że wolny zawód należy do tak zwanych zawodów regulowanych³⁰;

12. w większości wolne zawody mają cechę zawodów zaufania publicznego³¹.

Liczni przedstawiciele doktryny podają także inne cechy typowe dla wolnego zawodu lub powtarzają te wymienione właśnie elementy charakteryzujące wolny zawód. Nie jest jednak moim zadaniem bliżej zastanawiać się nad pełną listą cech wolnego zawodu ani też analiza treści poszczególnych komponentów składających się na opisanie wolnego zawodu. Chodzi mi raczej spojrzenie na wolny zawód jako profesję szczególną i ważną dla każdego społeczeństwa, która odgrywa określoną rolę i funkcję gospodarczą we współczesnym świecie. Z tego też powodu odpowiedź na pytanie, czy wolne zawody mają swoją przyszłość, jest ważne i perspektywiczne, gdyż zmusza do rozważań nad tym, kto może aspirować do przynależności do tejże grupy zawodowej, a także jak miałyby wyglądać wykonywanie tychże zawodów w warunkach pojawiających się nowych technologii. Wyzwania, jakie niesie technika, są bowiem niesłychane³² i dostrzegane na każdym kroku, trudno zatem, by nie odnosiły się do osób wykonujących wolne zawody.

Jedno wydaje się pewne — musimy poprawić obecne formy i sposoby wykonywania wolnego zawodu, gdyż dotychczasowe wydają się niewystarczające i trącą przeszłością. Wraz z nowymi technologiami pojawia się pytanie, jakie nowe umiejętności będą potrzebne, aby wykonywanie wolnego zawodu stało się skuteczne i odpowiadało potrzebom i aspiracjom stawianym przez osoby korzystające z usług wykonujących te zawody. Pojawiające się coraz częściej nowe technologie stawiają coraz większe wyzwania. Warto więc zadać pytanie, czy osoby wykonujące wolne zawody im sprostają, czy też z barku odpowiednich umiejętności i kwalifikacji nie zadowolą swoich klientów, którzy staną się coraz bardziej wymagający

³⁰ Pojęcie zawodu regulowanego wywodzi się z prawa unijnego, definiującego nim działalność, której warunki podjęcia i wykonywania są bezpośrednio lub pośrednio objęte przepisami ustawodawczymi, wykonawczymi lub administracyjnymi, nakładającymi obowiązek posiadania na przykład specjalnych kwalifikacji zawodowych.

³¹ Pojęcie, a także znaczenie zawodów zaufania publicznego zostało gruntownie zbadane i opisane w rozprawie doktorskiej Pawła Kłuska, *Zawody zaufania publicznego w społecznej gospodarce rynkowej*, napisanej pod kierownictwem prof. Tadeusza Kocowskiego, której miałem przyjemność być recenzentem.

³² Y.N. Harari, *21 lekcji na XXI wiek*, Kraków 2018.

wobec osób świadczących swoje usługi. Na szczęście w obecnym społeczeństwie dostrzegana jest umiejętność rozwijania się niezależnie od rodzaju pracy, zawodu i stanowiska poprzez pozyskiwanie nowych kompetencji.

Najważniejsze będą te zawody, w których człowiek będzie mógł pracować z komputerem. Trudno sobie wyobrazić, by osoby wykonujące wolne zawody obywateli się w swojej pracy bez sprzętu komputerowego, kserokopiarek, telefonów komórkowych i tym podobnych urządzeń. Pojawią się poszukiwania wysokiej klasy pracowników obsługi biurowej czy też pracowników opieki osobistej, zwłaszcza opieka nad osobami starszymi będzie prawdopodobnie jednym z najszybciej rozwijających się sektorów na rynku pracy. Połączona ona zostanie z zarządzaniem majątkiem osób znajdujących się pod opieką wyspecjalizowanych menadżerów medycznych. Jak wynika z badań, w Polsce, ale i na całym świecie, obserwuje się bowiem proces starzenia się społeczeństw. Długość życia ludzkiego rośnie, wzrasta liczba seniorów, a rozwój medycyny sprawia, że wzrasta również liczba osób wymagających opieki. Według prognoz w latach 2010–2030 przyspieszy przybywanie ludzi starszych, a tym samym nastąpi spadek osób aktywnych zawodowo, w efekcie wzrośnie liczba ludzi na emeryturach. Tak więc zawody szeroko rozumianej branży medycznej, opiekuńczej i technologii medycznej będą się rozwijały i generowały miejsca pracy. Potrzebni zatem będą pielęgniarze i pielęgniarki oraz fizjoterapeuci i rehabilitanci, którzy będą w pełni obsługiwać ludzi starszych, chorych i wymagających opieki medycznej. Popularny stanie się towarzysz (opiekun) osób starszych, czyli swoisty powiernik interesów i spraw osobistych klienta. Szczególną rolę dla tych osób odegrają różnego typu doradcy medyczni, emerytalni, ubezpieczeniowi i inwestycyjni. Duża rola w tym zakresie przypadnie też notariuszom, zwłaszcza przy porządkowaniu sfery materialnej, chociażby w postaci sporządzania testamentów i innych zapisów notarialnych na wypadek śmierci. W tym celu powinny zostać przygotowane odpowiednie programy edukacji prawnej. Można też rozważyć projekt, dzięki któremu sporządzeniem dokumentów spadkowych zajmowałiby się także adwokaci i radcowie prawni jako osoby zaufania publicznego i wysoko wykwalifikowani prawnicy. Pojawi się „terapeuta końca życia” czy też „menedżer śmierci cyfrowej”. Znajdzie się też miejsce dla technika opieki zdrowotnej wykorzystującego sztuczną inteligencję, czyli pielęgniarza z XXI wieku, który w cięższych przypadkach zapewni zdatną diagnostykę i opiekę medyczną wspomaganą nowoczesną aparaturą komputerową.

Również kosmetologia i medycyna estetyczna rozwijają się w zawrotnym tempie. Powstają nowe sposoby i techniki dbania o wizerunek, redukcji różnych mankamentów urody i figury, które są mniej inwazyjne, pozwalające szybko wrócić do pełnej sprawności. Coraz powszechniej korzysta się z porad dietetyków i specjalistów od zdrowego żywienia. Nie zabraknie też miejsc pracy dla psychoterapeutów, psychologów i coachów, czyli konsultantów (trenerów) do spraw edukacji, rozwoju i kariery. Znaczne miejsce zajmą ponadto osoby, które będą

organizowały czas wolny, szczególnie dla ludzi starszych. Taka wizja zawodów przyszłości gwarantuje, że także wolne zawody znajdą swoje miejsce we współczesnym świecie.

Lekarze też nie powinni narzekać na brak zajęć. Ich obecną pracę w postaci stawiania diagnoz znanych chorób i stosowania standardowych sposobów leczenia prawdopodobnie przejmą lekarze zrobotyzowani — działający, opierając się na sztucznej inteligencji i nowoczesnych metodach leczenia z wykorzystaniem odpowiedniej aparatury medycznej. Już teraz wprowadza się bowiem elektroniczne systemy monitorowania chorych, by na odległość śledzić efekty leczenia. Wykształca się przez to zawód telemedyka, podobnie jak zawód e-chirurga, wykonującego zabiegi na odległość z użyciem specjalistycznego sprzętu medycznego. Pojawia się też pomysł lekarza-cybernetyka, czyli takiego, który transdyscyplinarnie podchodzi do systemu sterowania pacjentem oraz związanego z nim przekazu informacji w człowieku i komputerze. Wprowadzanie nowych technologii leczenia i zabiegów chirurgicznych rodzi również pomysły tworzenia nowego typu człowieka, wyposażonego w sztuczną inteligencję, co powoduje, że wiek życia ludzi zostanie znacznie wydłużony. Skoro człowiek to biologiczna maszyna, to można nią sterować. To oczywiście fantazje, ale już teraz piszą o tym wizjonerzy przyszłości³³. Wymaga to jednak skierowania odpowiednio wysokich środków finansowych do lekarzy, którzy będą zajmować się przełomowymi badaniami i opracowywaniem nowych leków oraz procedur leczenia. Dość szybko potrzebny będzie doradca medyczny mający odpowiednią wiedzę o lekach produkowanych przez poszczególne firmy farmaceutyczne, którego głównym zadaniem będzie prezentowanie danych medycznych, badań klinicznych oraz pokazywanie skuteczności preparatów i produkowanych leków. Taka osoba będzie musiała łączyć wiedzę z biologii, chemii, matematyki, medycyny, biotechnologii i farmacji — to nowy obszar dla osób z wykształceniem medycznym.

Sektor biotechnologiczny będzie uznawany za przodujący w najbliższej przyszłości. Wiodące staną się zwłaszcza takie sektory gospodarcze, jak nanotechnologia, ekologia i energetyka, która będzie poszukiwała odpowiednio przygotowanych do pracy, wykwalifikowanych osób. Prognozowany jest też rozwój branż hybrydowych na styku IT i finansów, a tym samym znacząco wzrośnie rola różnego rodzaju doradców finansowych, specjalistów obrotu nieruchomościami oraz maklerów inwestycyjnych, podatkowych i giełdowych,

Wydaje się, że zaniknie idea „pracy na całe życie”, a wytworzy się reguła „zawodu na życie”. Świat pracy będzie doceniał te osoby, które będą potrafiły zmieniać branże, uczyć się, ale też wykorzystywać nadarzające się okazje. Wydaje się, że nowe wolne zawody będą ewoluowały w miarę dynamicznie w warunkach rozwijających się społeczeństw, informatyzacji i globalizacji. Już teraz w sferze usług pojawiają się nowe zajęcia, które niedawno nie były jeszcze znane.

³³ Y.N. Harari, *Homo deus. Krótka historia jutra*, Kraków 2018.

Warto przytoczyć diagnozę stawianą obecnej gospodarce i społeczeństwu XXI wieku przez Petera Druckera, znany autorytet międzynarodowy i wizjonera przemian cywilizacyjnych³⁴. Twierdzi on, że rozwijają się usługi wymagające specjalnych umiejętności i wysokich kwalifikacji, poszukuje się specjalistów i fachowców, do których bez wątpienia należą: prawnicy, ekonomiści, pracownicy opieki społecznej, informatycy, technicy i menadżerowie. Lista tych specjalności jest długa i obejmuje wszystkie dziedziny życia gospodarczego i społecznego. Ich miejscem pracy nie są firmy państwowe, lecz placówki świadczące szeroko rozumiane usługi w zakresie: prawa, zdrowia, opieki, nauki, edukacji, technologii zaawansowanych i informatyki. Osoby te nie potrzebują pracodawców, mogą być sami dla siebie firmą, oferując i sprzedając swoją wiedzę, kwalifikację i usługi. Warto też wskazać, że coraz częściej zawody są podejmowane i wykonywane w formie outsourcingu, polegającego na wykonywaniu określonych czynności zawodowych na podstawie odrębnych kontraktów. Osoby te nie muszą być pracownikami, a nawet członkami samorządów zawodowych, by z powodzeniem funkcjonować na rynku gospodarczym. Jest dla nich coraz więcej miejsca we współczesnym życiu gospodarczym.

Tendencje indywidualizacji wykonywania określonych zawodów są wyraźnie widoczne. W ramach tych profesji mieszczą się również wolne zawody. Prowadzi to do tezy, że wytwarza się grupa osób coraz lepiej potrafiących wykonywać swój zawód w różnych formach organizacyjno-prawnych, szybko reagujących na potrzeby społeczne, dobrze poruszających się we współczesnym życiu społecznym. Osoby o specjalnych umiejętnościach nie będą już zmuszone do tradycyjnego wykonywania wolnego zawodu w ustalonych prawnie strukturach organizacyjno-prawnych, ale będą tworzyć coraz potężniejszą grupę zawodową działającą w warunkach gospodarki rynkowej. To osoby wykonujące swoje profesje natychmiast i na żądanie klienta.

Pojawia się jednak zagrożenie nadmierną komercjalizacją tychże zawodów. Prawnicy, zwłaszcza osoby związane z obsługą prawną, a więc adwokaci i radcowie prawni, będą mieli sporo zleceń w związku z rozwojem Internetu, szczególnie z przeniesieniem do sieci wielu usług, typu porady prawne, konsultacje, doradztwo prawne czy pomoc przy sporządzaniu umów. Już teraz nie ma problemu, by skorzystać z gotowych wzorów umów, pism procesowych czy też odpowiednich dokumentów wymaganych przez wymiar sprawiedliwości i instytucje bądź urzędy państwowe i samorządowe. I to nawet bez udziału prawników. Pojawią się wirtualne kancelarie prawne i kontakty online. W miarę upływu czasu upowszechnią się e-prawnicy (a może nawet cyberprawnicy), a także prawnicy-mediatorzy czy negocjatorzy, stali partnerzy przy zawieraniu poważnych kontraktów gospodarczych.

³⁴ Ekspert od zarządzania, wykładowca akademicki, badacz procesów organizacji i zarządzania w korporacjach i organizacjach non profit. Uważany za jednego z najwybitniejszych myślicieli i teoretyków zarządzania XX wieku.

Olbrzymie szanse rozwojowe stoją równocześnie przed sądownictwem polubownym czy arbitrażem gospodarczym, tak niedocenianym obecnie. Unikanie sporów sądowych to sztuka, której trzeba się stale uczyć. W większym stopniu powinny się zatem wykształcać tak zwane kolegia prawnicze, świadczące usługi non profit w sferze edukacji i pomocy prawnej, a nawet świadczący usługi *pro publico bono*. Znajomość podstawowych praw obywatelskich i konstytucyjnych okazała się bowiem współcześnie wyjątkowo potrzebna. Dlatego też zawód prawnika-edukatora to profesja niezwykle aktualna. Poszukiwani staną się więc wirtualni prawnicy i specjaliści w poszczególnych dziedzinach obsługi prawnej. Może też pojawić się zawód antywindykatora, czyli kogoś, kto pomoże osobom z problemami ze spłatą długów porozumieć się z bankiem, wierzycielami i firmami windykacyjnymi — będzie negocjował w imieniu klienta, pomoże przeprowadzić restrukturyzację długów. Taka osoba wydaje się szczególnie pożądana przy upadłościach przedsiębiorców, a także w przypadku upadłości konsumenckiej.

Podobnie powinien wyłonić się zawód prawnika-ekologa, który będzie się specjalizować w ochronie przyrody i zagadnieniach prawnych w tym zakresie. Tu jednak poważna rola przypadnie edukacji ekologicznej i odpowiednim programom nauczania w oświacie i szkolnictwie wyższym. Pojawi się również zawód prawnika-informatyka, który będzie sprawnie poruszał się po zbiorach aktów prawnych, orzecznictwie sądowym czy literaturze prawniczej już teraz przeniesionej do Internetu. Z czasem zaniknie bowiem forma drukowana tych źródeł prawa, orzecznictwa sądowego i doktryny prawniczej.

Wyłoni się też propozycja wykreowania zawodu doradcy prawnego, który byłby swoistego rodzaju prawnikiem rodziny, służącym radami i pomocą w sprawach domowych i majątkowych.

Wszystko to powoduje, że przed prawnikami otwierają się ciekawe perspektywy. Interesująca przyszłość rysuje się też w innych wolnych zawodach, takich jak: e-inżynierowie, e-rzecznicy patentowi, e-biegli rewidenci czy e-brokerzy ubezpieczeniowi. Już teraz kontakty z nimi odbywają się dzięki komunikacji elektronicznej i nic nie wskazuje na to, by miałyby się to zmienić. Coraz popularniejsze stanie się udzielanie porad wirtualnie, pomoc prawna przez Internet, kontakty prawne na smartfony i inne urządzenia elektroniczne. Niewykluczone, że będą się musiały zmienić też czynności notarialne, zwłaszcza akty notarialne sporządzane z udziałem klientów. Być może trzeba by było przygotować się na pojawienie się formy aktu notarialnego sporządzanego bez koniecznej obecności osoby zainteresowanej. I tak mógłby powstać elektroniczny akt notarialny, który posługiwałby się podpisem elektronicznym, przewidywanym przez obecne prawo³⁵. Aktualnie kwalifikowany podpis elektroniczny służy do cyfrowego podpisywania dokumentów. Wywołuje takie same skutki co podpis odręczny. Jak się słusznie podkreśla,

³⁵ Ustawa z dnia 5 września 2016 roku o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1797).

kwalifikowany podpis elektroniczny to rozwiązanie na miarę pracy online, mogące posłużyć do podpisania każdego cyfrowego dokumentu, którego autorstwo chcemy potwierdzić naszym imieniem i nazwiskiem, w konsekwencji biorąc za taką zawartość odpowiedzialność. Warto jednak zauważyć, że do tej pory nie ma możliwości podpisywania dokumentów notarialnych kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Może więc warto się zastanowić, czy nie nadszedł czas, aby i to uległo zmianie? Należałoby odważyć się wdrożyć idee powierzenia notariuszom kompetencji quasi-sądowych w sprawach drobnych, a uciążliwych dla społeczeństwa. Udrożniłoby to obecnie mocno zatłoczony wymiar sprawiedliwości, a także poszerzyłoby grupę zawodową osób rozstrzygających sprawy sądowe.

W tej sferze istnieje wiele rzeczy do zrobienia i zaprojektowania. Konieczne będzie wypracowanie nowych rozwiązań prawnych, kodyfikacje aktów prawnych i stworzenie odpowiedniej infrastruktury prawnej i technicznej. Rozwój tej technologii sprawi, że liczne kwestie będą wymagały nowych uregulowań prawnych. Być może teksty ustaw nie będą już publikowane, a wystarczy wersja elektroniczna? Połączenie wiedzy prawniczej oraz znajomości wirtualnego świata na pewno się przyda. A ci prawnicy, ale także inne grupy wolnych zawodów, którzy zainwestują w swoją przyszłość, bez wątplenia znajdą dla siebie miejsce pracy. Na potrzeby doskonalenia zawodowego można zastanowić się jedynie nad utworzeniem Centrum Szkolenia i Innowacji, które mogłoby być finansowane ze środków korporacji zawodowych. Jego celem byłaby nowoczesna edukacja w obszarze rozwojowym poszczególnych wolnych zawodów, a także inicjowanie nowych rozwiązań prawnych, technicznych i informacyjnych w sferze kompetencji osób wykonujących wolne zawody. Przyszłość będzie bowiem należała do tych, którzy oprócz opanowania jakiejś dziedziny wiedzy będą posiadali odpowiednie kompetencje cenione w przyszłości oraz nie będą obawiali się nowych technologii, które coraz częściej opanowują poszczególne zawody.

Od osób wykonujących wolne zawody bez wątplenia trzeba będzie oczekiwać większej kreatywności i otwierania się na niestandardowe podejście i sytuacje. Dużo bardziej realne szanse na utrzymanie na rynku pracy będą miały zawody kreatywne, a do takich w dużym stopniu należą wolne zawody, wymagające stałego wytwarzania nowych rozwiązań i nieszablonowego myślenia. Tego też trzeba będzie się nauczyć, chcąc nadać lub wyprzedzić procesy społeczne i gospodarcze — by znaleźć swoje miejsce w przyszłości. Bez względu na to, czy wykonujemy już teraz zawód przyszłości, czy przygotowujemy się do przyszłych zmian, potrzebujemy ciągle doskonalić swoje kompetencje, zdobywać doświadczenie, stawać się coraz bardziej kreatywnymi i uczyć się każdego dnia. Bez wątplenia osoby wykonujące wolne zawody należą do takiej grupy zawodowej, odpowiednio przygotowanej do tego, by aspirować do miana zawodów przyszłości.

Bibliografia

- Aslanowicz M., *Spółka partnerska*, Warszawa 2004.
- Dumkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Wybór orzecznictwa*, Warszawa 2015.
- Harari Y.N., *21 lekcji na XXI wiek*, Kraków 2018.
- Harari Y.N., *Homo deus. Krótka historia jutra*, Kraków 2018.
- Jacyszyn J., *Czy potrzebna jest definicja normatywna wolnego zawodu*, „Rejent” 2014, numer specjalny.
- Jacyszyn J., *Spółka partnerska według przepisów ustawy Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Bielsko-Biała 2000.
- Jacyszyn J., „*Wolny zawód*” — *anachronizm czy istotne pojęcie prawne*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015, nr 11.
- Jacyszyn J., Krześ S., Marszałkowska-Krześ E., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2001.
- Kidyba A., *Handlowe spółki osobowe*, Warszawa 2013.
- Kidyba A., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2015.
- Kidyba A., *Wolny zawód w Kodeksie spółek handlowych. Prawda czy mit?*, „Rejent” 2014, numer specjalny.
- Krześniak E.J., *Spółka partnerska w systemie prawa niemieckiego i prawa amerykańskiego*, Kraków 2003.
- Krześniak E.J., *Spółka partnerska ze szczególnym uwzględnieniem spółek adwokatów i radców prawnych*, Kraków 2002.
- Matysiak P., *Odpowiedzialność za zobowiązania spółki partnerskiej*, Warszawa 2015.
- Meritum. Prawo spółek*, t. 1, red. A. Kidyba, Warszawa 2020.
- Nowak D., *Wadliwa spółka partnerska*, Warszawa 2010.
- Prawo handlowe*, red. M. Modrzejewska, J. Okolski, Warszawa 2015.
- Prawo spółek handlowych*, red. A. Koch, J. Napierała, Warszawa 2015.
- Promińska U., *Spółka partnerska*, red. A. Kidyba, Warszawa 2013.
- Sołtysiński S., *Kodeks spółek handlowych (podstawowe założenia)*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 11.
- Sołtysiński S., Szajkowski A., Szumański A., Szwaja J., *Kodeks spółek handlowych*, t. 1. *Komentarz do art. 1–150*, Warszawa 2012.
- System Prawa Prywatnego*, t. 16. *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2016.
- Szydło M., *Nabywanie uprawnień do wykonywania wolnych zawodów*, „Państwo i Prawo” 2002, nr 7.
- Szydło M., *Osoby wykonujące wolne zawody prawnicze jako przedsiębiorcy*, „Prawo Spółek” 2004, nr 2.

Freelance Occupations in the Future

Summary

No one is in a position to say what it will be like to practise a freelance profession in far-off scenarios, who will be included in the group of freelancers, what new freelance professions will appear and which will disappear. That is why it is so important to reflect on the future of freelance work.

Keywords: freelance occupations, new freelance professions, future.